

До спеціалізованої вченої ради Д 08.727.04 у
Дніпропетровському державному
університеті внутрішніх справ

49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26

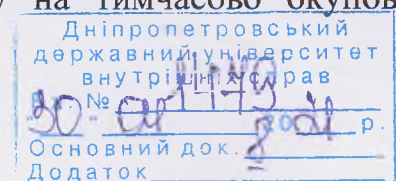
В І Д Г У К

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента
Грищенко Оксани Анатоліївни
на дисертацію Деркача Віталія Григоровича
«Кримінальна відповідальність за порушення порядку в'їзду на
тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право**

Вивчення рукопису й автореферату дисертації В.Г. Деркача, ознайомлення з публікаціями здобувача надають підстави для наступної оцінки дослідження.

Актуальність теми рецензованої дисертації визначена низкою соціально-політичних, гносеологічних, геополітичних, нормативних і праксеологічних чинників. відповідно статті 65 Конституції України захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» здійснює правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, а також визначає загальні засади проходження в Україні військової служби. В історії країни цей обов'язок по захисту Вітчизни і, відповідно, служба в армії вважалися тривалий час почесним обов'язком.

Проведений аналіз розвитку кримінального законодавства надав автору змогу сформулювати наступні історичні періоди розвитку кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану

територію України та виїзду з неї: 1) XVI ст. – період формування та дії Статутів Великого князівства Литовського 1529, 1566 і 1588 років, які стали першими нормативно-правовими актами, у яких законодавцем здійснено спробу виважено врегулювати порядок виїзду та в'їзду на територію Великого князівства Литовського та встановити за його порушення відповідальність; 2) XVII ст. – початок XX ст. – період Російської імперії (від Соборного уложення 1649 року до Кримінального уложення 1903 року); 3) 1917 р. – 1991 р. – радянський період (від Кримінального кодексу 1922 року до Кримінального кодексу 1960 року); 4) 2001 р. – по теперішній час.

Актуальність теми підтверджена її зв'язками із пріоритетними тематичними напрямками наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Планом дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р., схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р; Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженою Указом Президента України від 20.05.2015 р. №276/2015; Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженою Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015; основними напрямками наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2015–2020 рр., а також Пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016–2020 р., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У роботі В.Г. Деркача комплексно досліджується широкий спектр галузевих проблем, пов'язаних із наданням розгорнутого кримінально-правового аналізу передумов виникнення, сучасного стану, нормативного регулювання, перспектив удосконалення охорони кримінально-правовими засобами порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, недостатньо повно розробленими в кримінально-правовій доктрині й перспективними для дослідження.

Об'єкт та предмет дослідження визначені, в цілому, коректно. Так, його *об'єкт* – суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації. *Предметом дослідження* є кримінальна відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї.

Об'єкт та предмет співвідносяться з метою і задачами дослідження. *Метою дослідження* автор визначає удосконалення кримінального права в частині відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї і на цій основі напрацювання пропозицій щодо удосконалення КК України та практики його застосування.

Для досягнення поставленої мети дисертантом були сформульовані та вирішувались *вісім дослідницьких завдань*: 1) встановити витоки та сучасний стан кримінально-правового забезпечення охорони недоторканності державних кордонів; 2) визначити соціальну обумовленість кримінальної відповідальності за посягання на територіальну цілісність України; 3) охарактеризувати зарубіжний досвід кримінально-правового забезпечення охорони недоторканності державних кордонів; 4) розглянути об'єкт порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї; 5) встановити зміст ознак, що характеризують об'єктивну сторону складу злочину, передбаченого ст. 332-1 КК України; 6) надати характеристику ознакам, що притаманні суб'єкту порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї; 7) описати ознаки суб'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї; 8) напрацювати пропозиції щодо

удосконалення КК України та практики його застосування в частині кримінально-правового забезпечення охорони державних кордонів України.

Загальний аналіз наукової праці, висновків за розділами та загальних висновків дозволяє стверджувати, що *зазначені завдання було виконано, а мету дослідження дисертантом досягнуто.*

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізується в роботі з використанням комплексу методів наукового пошуку. Методологічною основою дослідження є положення теорії пізнання, традиційні й апробовані у кримінально-правовій науці: системно-структурний метод, історико-правовий метод, формально-логічний метод, компаративістський метод, метод моделювання, логіко-нормативний метод, а також соціологічні методи. Обрані автором методологічні підходи до дослідження обраної теми в значній мірі визначили успішне розкриття теми.

Емпіричну базу дослідження дисертант заявляє як результати вивчення: матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень (30 електронних копій вироків судів за 2014–2020 рр.). У цілому така емпірична база відповідає специфіці обраного предмету дослідження та дозволяє оцінити висновки дослідження як репрезентативні. Теоретична частина дослідження пов'язана з емпіричними даними, які дослідник використовує у основній частині роботи (щоправда, не надаючи їх узагальнення в окремих Додатках, про що буде згадано в критичній частині відгуку).

Дисертантом використано чималий за обсягом масив загальнотеоретичної й спеціальної літератури за темою дослідження (більше 200 джерел науково-теоретичного, навчального, методичного, нормативного, інтерпретаційного характеру).

Науковий апарат рецензованої дисертації (а також її автореферату) досить якісний. Матеріал викладено доступно, логічно, послідовно.

Ці та інші показники свідчать про добросовісну, комплексну, цілісну,

теоретично і практично значущу роботу, вказують, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації мають достатній ступінь наукової обґрунтованості, є достовірними.

Загальний обсяг дисертації складає 220 сторінок (у т.ч. основний текст роботи – 181 сторінку).

Структура дисертації В.Г. Деркача є логічно обґрунтованою, в достатній мірі узгодженою з визначеними здобувачем задачами, об'єктом і предметом дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, що включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації визначається перш за все тим, що дисертація В.Г. Деркача – одне з перших в Україні монографічних досліджень кримінально-правового забезпечення охорони державних кордонів України.

Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій дисертанта мають наукову новизну і теоретичну значимість, цілком достатні для роботи рівня кандидатської дисертації. У дисертації презентовано низку нових знань, які свідчать про особистий внесок здобувача у розвиток вчення про кримінально-правові засади охорони державних кордонів України.

Практичне значення одержаних в дисертації В.Г. Деркача результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, які містяться в дисертації, можуть бути використані, по-перше, в науково-дослідній сфері (для подальших досліджень проблем правового забезпечення охорони кордонів); по-друге, в законотворчій діяльності (при подальшому вдосконаленні елементів кримінального законодавства щодо правової охорони державних кордонів); по-третє, в практичній діяльності правоохоронних органів України (для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині виявлення, розслідування та запобігання злочинам, що посягають на авторитет Української держави); по-четверте, в освітньому процесі (при викладанні навчальної дисципліни «Кримінальне

право» та відповідних споріднених навчальних спецкурсів).

Необхідним критерієм оцінки проведеної В.Г. Деркачем роботи є **апробація ним результатів наукового дослідження**. Вони обговорені під час проведення низки заходів наукового і науково-практичного спрямування.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні висновки та положення дисертаційного дослідження В.Г. Деркача викладені в 7 працях (4 – статті у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України, 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави за профілем дисертації, 2 – тези доповідей). У сукупності з авторефератом опубліковані В.Г. Деркачем друковані праці достатньо повно відображають зміст основних положень і висновків дослідження та дозволяють науковій громадськості ознайомитися із ними.

Вивчення наданих на рецензування матеріалів надає підстави для висновку про **ідентичність змісту автореферату основним положенням дисертації**. Дисертацію та її автореферат оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог, викладено літературною мовою, науковим стилем, їхні тексти добре відредаговано.

Даючи **позитивну** оцінку рецензованій дисертації, маю зауважити, що, як і будь-яка значна за обсягом і кількістю досліджуваних проблем наукова праця, вона має й **окремі суперечливі або дискусійні положення**, які потребують додаткової аргументації або пояснень здобувача під час прилюдного захисту:

1. Формула предмету дослідження «кримінальна відповідальність за» включає в себе й покарання та інші заходи впливу. Крім того уявляється, що, зважаючи на положення ч. 2 ст. 1 КК України (в якій, як відомо, проголошується що для здійснення завдання правового забезпечення охорони певних об'єктів Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями й які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили), в роботі слід було би

окремо виділити проблему застосування кримінальних покарань в процесі кримінально-правового забезпечення охорони державних кордонів України.

2. Автор в результаті дослідження підстав та принципів криміналізації порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з'ясував, що більшості з них ст. 332-1 КК України не відповідає, тому він пропонує її декриміналізувати. Під час захисту варто навести додаткові аргументи на користь такої пропозиції.

3. Досліджуючи зарубіжний досвід кримінально-правового забезпечення охорони недоторканності державних кордонів України, автор дослідив тільки досвід країн пострадянського простору. У підсумку зазначає, що для інших правових сімей, зокрема, англосаксонської (загального права), релігійної та африканської (звичаєвої), взагалі не характерна кримінальна відповідальність за порушення порядку перетину державного кордону, мова про кримінальну відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї навіть не йде. Разом з тим, такий висновок виглядає необґрунтованим.

4. Визначаючи практичне значення та емпіричну базу дослідження, доцільно було б навести відповідні дані у додатках до дисертації (акти впровадження, аналітичні довідки тощо).

Водночас, висловлені зауваження стосуються переважно спірних питань дослідження або ж окремих недостатньо чітко викладених позицій здобувача. Їх наявність не знижує суттєво її оцінку в частині достовірності основних наукових здобутків, висновків і рекомендацій, не спростовує її загальної концепції та положень, що виносяться на захист.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація Віталія Григоровича Деркача «Кримінальна відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» є самостійним, завершеним науковим

дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливе для юридичної науки та вітчизняної кримінально-правової політики конкретне завдання щодо визначення, опису, розкриття змісту й окреслення напрямів удосконалення кримінально-правової охорони державних кордонів України.

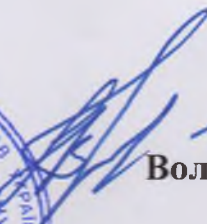
Робота відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а Віталій Григорович Деркач за результатами захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук із спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –
**професор кафедри кримінального
права та кримінології ФПФОДР
Одеського державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент**

Оксана ГРИТЕНКО

Погоджено:
**Перший проректор
Одеського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Володимир ГРОХОЛЬСЬКИЙ